

Maa- ja metsätalousministeriö

kirjaamo@mmm.fi

VN/12277/2021

Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan sosiaalityön tieteenalan lausunto luonnoksesta laiksi eläinten hyvinvoinnista ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Nyt lausuntokierroksella oleva lakiluonnos vaikuttaa myös sosiaalihuollon toimintakäytäntöihin ja velvoitteisiin. Haluamme siksi esittää eräitä huomioita siltä osin, kun lakiluonnoksella on kytkentä sosiaalihuoltoon.

88 § Eräiden viranomaisten ja muiden tahojen ilmoitusvelvollisuus

Ehdotettavassa pykälässä säädettäisiin eräiden viranomaisten ja muiden tahojen ilmoitusvelvollisuudesta sekä oikeudesta ilmoittaa avun tarpeessa olevasta eläimestä. Ehdotettava sääntely merkitsee sisällöllisesti kannatettavaa muutosta nykytilaan.

Aiempi tutkimus on osoittanut, että eläimiin ja ihmisiin kohdistuvalla kaltoinkohtelulla on yhteys. Elinolosuhteet ja erilaiset haasteelliset tekijät, kuten taloudelliset vaikeudet, voivat johtaa haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja eläinten heitteillejättöön ja kaltoinkohteluun (mm. Burchfield 2016: *The Sociology of Animal Crime: An Examination of Incidents and Arrests in Chicago*, Walker ym. 2016: *Animals and social work: An emerging field of practice for Aotearoa New Zealand*). Samassa kodissa saatetaan kohdella sekä lapsia että eläimiä kaltoin, ja sosiaalityöntekijät ja eläinsuojeluviranomaiset työskentelevät usein samoissa kodeissa. Vaikka eläinten hyvinvointi on usein riippuvainen niiden kanssa elävien ihmisten hyvinvoinnista, viranomaistoiminta on tällä hetkellä siiloutunutta. Voimassa oleva lainsäädäntö rajoittaa voimakkaasti sosiaalihuollon asiakkuutta koskevien tietojen luovuttamista, mikä heikentää osaltaan mahdollisuuksia moniammatilliseen viranomaisyhteistyöhön. Tietojen luovuttamista koskevan sääntelyn osalta on myös esiintynyt kirjavia tulkintoja, mikä on edelleen johtanut vaihteleviin käytäntöihin. Ilmoitusvelvollisuudesta ja eläinsuojeluilmoituksen tekemistä koskevasta oikeudesta säätäminen nimenomaisesti on siten perusteltua moniammatillisen viranomaisyhteistyön esteiden poistamiseksi.

Myönteisenä voidaan pitää sitä, että pykälässä mainittujen tahojen ilmoitusvelvollisuus säädettäisiin poikkeuksettomaksi. Myönteistä on myös se, että ilmoituskynnyksen ei tulisi olla liian korkea: epäily eläinsuojelullisista epäkohdista riittää. Tämä helpottaa ilmoitusvelvollisen tahon punnintaa sen suhteen, milloin ilmoitusvelvollisuus ohittaa salassapitovelvollisuuden.

Pykälän muotoilu on onnistunut, mutta pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa on kuitenkin lievää epätarkkuutta tai harhaanjohtavuutta lakiviittausten osalta. Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettu laki (812/2000, sosiaalihuollon asiakaslaki) on erityislaki suhteessa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin (621/1999), ja sitä sovelletaan erityisesti sosiaalihuollossa. Sosiaalihuollon asiakaslain tarkoituksena on edistää asiakassuhteen

luottamuksellisuutta, ja asiakirjat, jotka sisältävät tietoa sosiaalihuollon asiakkaasta tai muusta yksityisestä henkilöstä, ovat salassa pidettäviä. Salassa pidettävästä asiakirjasta saa kuitenkin antaa tietoja asiakkaan nimenomaisella suostumuksella. Eräissä tapauksissa sosiaalityöntekijä on voinutkin tehdä ilmoituksen eläinsuojeluviranomaiselle asiakkaan suostumuksella.

Sosiaalihuollon asiakaslain 18 §:ssä säädetään eräistä tapauksista, joissa sosiaalihuollon järjestäjä tai toteuttaja saa antaa salassa pidettäviä tietoja asiakkaan suostumuksesta riippumatta. Sosiaalihuollon järjestäjä tai toteuttaja saa antaa oma-aloitteisesti salassa pidettävän tiedon poliisille asiakkaan suostumuksesta riippumatta muun muassa niissä tilanteissa, joissa on syytä epäillä rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Myös silloin, jos epäillään jonkun syyllistyneen lievempään rikokseen, sosiaalihuollon järjestäjä tai toteuttaja saa antaa poliisille salassa pidettävän tiedon, jos sen arvioidaan olevan välttämätöntä erittäin tärkeän yleisen edun vuoksi. Nyt ehdotetun pykälän perustelujen mukaisesti eläinten hyvinvointia on pidettävä tällaisena erittäin tärkeänä yleisenä etuna. Näin ollen sosiaalihuollon järjestäjä tai toteuttaja on voinut jo nykyainsäädännön mukaisesti tehdä poliisille, joka on eläinsuojelulain mukainen viranomainen, ilmoituksen esimerkiksi eläinsuojelurikoksesta.

Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa käsitellään kursorisesti myös ilmoituksen tekijän henkilöllisyyden suojaamista. Kysymys siitä, missä tilanteissa viranomaisen on suojeltava ilmoituksen tekijän henkilöllisyyttä, on käytännön viranomaistoiminnassa eräissä tapauksissa epäselvä: toisinaan esiintyy tulkintaongelmia muun muassa sen suhteen, miltä osin julkisuuslain 11 §:n 2 momentin 1 ja 7 kohta koskevat niitä tahoja, joilla on velvollisuus tehdä ilmoitus eläinsuojeluviranomaiselle. Pykälän yksityiskohtaiset perustelut eivät kuitenkaan olennaisesti selvennä ehdotettavan lain ja julkisuuslain välistä suhdetta, vaan ennemmin hämärtävät julkisuuslain 11 §:n 2 momentin 1 ja 7 kohdan soveltamisalaa.

Lain soveltajan näkökulmasta selkeämpää olisi, että ilmoittajan henkilöllisyyden suojaamista koskevat perustelut olisi koottu selkeäksi ja johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi esimerkiksi ehdotettavan 117 §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin.

Kunnioittaen,
Maritta Törrönen
Sosiaalityön professori
Valtiotieteellinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
maritta.l.torronen@helsinki.fi